

**İkidilli sinifdə dilin və fənnin məzmununun
inteqral tədris xüsusiyyətləri**

Abstrakt

Məqalə ikidilli təhsilin effektiv formalarından biridir. O, Qərbdə fənnin məzmunu və dilin inteqral tədris şəklində tanınır. İki dildən dərs prosesində istifadə müəllim tərəfindən ciddi hazırlıq tələb edir. Şagidlər tərəfindən hər iki dildə yüksək səriştə əldə etmək və eyni zamanda fənnin məzmununu mənimsəmək sinifdə strateji dərs və dil üzrə planlaşdırma vacibdir. Bir çox hallarda şagirdlər dərs fənnini ikinci dili məhdud bilmələri üzündən mənimsəyə bilmirlər, bu isə akademik geriliyin səbəbi olur; bununla yanaşı, fənn müəllimləri ehtiyat edirlər ki, inteqral dərsdə dil səriştələrini artırmaq üçün müəyyən vaxt verilən fənn üzrə (riyaziyyatda, fizikada, coğrafiyada və s.) Milli Tədris Planına ziyan dəyə bilər, hansının yerinə yetirilməsi hər fəndə vacibdir. Məqalədə fənn müəllimləri üçün konkret tövsiyələr verilmişdir ki, ikidilli dərs necə planlaşdırılmalıdır, belə bir dərslərin keçirilməsində hansı növ fəallıqlardan istifadə edilməlidir, ikinci dildən hansı meyarda və hansı ölçüdə istifadə edilməlidir, hansı problemlər baş qaldıra bilər.

Gürcüstanda ikidilli təhsilin əsaslandırılmasının zərurəti azlıqların sıx yaşadıkları regionlarda mövcud dil vəziyyətini yaradır: dövlət dilinin fəaliyyət sahəsi çox məhduddur, kommunikasiya dili olaraq, azlıqların dili ilə yanaşı yenə də rus dili istifadə edilir; həqiqətən də artıq rus dili tərəfindən “mövqeyinin itirilməsi” açıq şəkildə görünür, amma təəssüflər olsun ki,

gürcü dilinin hesabına... Dövlət dilinin istifadəsi ilə əlaqədar vəziyyət yenə də ağırdır; gürcü dili məktəblərdə yalnız adi bir dərs kimi tədris edilir, bu isə tam olaraq ikinci dilə əsaslı şəkildə sahib olmaq üçün kifayət etmir (çünki o, yalnız proqramla və ya dərsliklərlə öyrənilməməlidir).

Azlıqların məktəblərdə dil mühitlərinin dəyişdirilməsi və dövlət

dilinin funksiyasının artırılmasının ən yaxşı vasitəsi olaraq mövcud şərtlərdə məhz **ikidilli təhsilin bu və ya digər modelini** seçmək, yerli xüsusiyyəti nəzərə almaq və seçilmiş modelin təkmilləşdirilməsi üzərində işi hesab edirik. İkidilli təhsilin məqsədi, bir tərəfdən, dövlət dilini lazımı səviyyədə mənimsəmək, ikinci tərəfdən isə, - azlıqların dilinin qorunub saxlanması və inkişafına qayğı göstərməkdir. Belə bir konseptual yanaşma azlıq nümayəndələrinə dil və belə desək, ona “bağlı” olan milli özünü identifikasiyanın itirilmə təhlükəsi hissini həll edir və şagirdlərin və onların valideynlərinin motivasiyasını artırır ki, dövlət dilini öyrənsinlər. Onlar üçün aydın olur ki, ikidilli məktəb təhsili uşağın karyera irəliləyişində və sosial-iqtisadi və ya siyasi sahələrdə nailiyyət əldə etmək üçün hazırlıq vasitəsidir, bununla belə uşağın doğma mədəni mühiti isə sıxışdırılmır, əksinə inkişaf edir və ikinci dil mühiti ilə müqayisə fonunda daha yaxşı təqdim edilir. İkidilli təhsilin effektiv olması, ümumilikdə konkret ölkədə, konkret regionda **tədris modelinin** düzgün seçilməsindən asılıdır: ola bilsin ki, düzgün seçilməyən model qarşılıqlı nəticə verə bilər; məsələn, Gürcüstanın məktəb məkanında ikidilli təhsilin zəif proqramı – immersiya – daha az özünü doğruldur. Düşünürük ki, daha münasib və nəticəli **dual ikidilli təhsil** və **zənginləşdirici ikidilli təhsil** modelləridir; ümumilikdə, ən

münasib və effektiv forma olaraq **məzmunu əsaslanan ikinci dilin tədrisidir (content-based second language teaching)**, yəni **fənn üzrə məzmun və dilin integral tədrisi** – tədris metodikasındır, hansı ki, konkret fənlərin (təbiətşünaslıq, ictimai, estetik) məzmununa əsaslanaraq dil səriştəsini genişləndirir, hansı ki, dilin tədrisinin adı, ənənəvi dərindən fərqlənir. Müəllim, **konkret fənnin** tədrisi ilə yanaşı **konkret fənnin** tədrisi həyata keçirilən **dili bilməyin dərinləşməsində** şagirdə yardım edir.

Dərs prosesində iki dildən istifadə etmək müəllim tərəfindən ciddi hazırlıq tələb edir. Müəllim dərsi bir dildə izah edə bilər, şərtləri isə ikinci dildə edə bilər. Vizuual və köməkçi materialı gürcü dilində hazırlaya, dərs fəallıqlarını isə, məsələn, Azərbaycan (erməni) dilində həyata keçirə bilər. Şagirdlər tərəfindən hər iki dildə yüksək səriştələrə nail olmaq üçün sinifdə **strateji dil planı** gərəkdir.

Tədqiqatçılar Uels orta məktəblərində çox uğurla fəaliyyət göstərən **Transdilli metodu** çox effektiv hesab edirlər. Transdilli metod oxu və dinləmənin bir dildə aparılmasını, prosedurların (danışmaq və yazı) ikinci dildə aparılmasını nəzərdə tutur və dərs prosesində dilləri funksiyası bir çox hallarda dəyişir. Məsələn, dərstdə şagirdlər ingiliscə oxuyurlar, bu mövzu ətrafında diskussiya

isə ispanca aparılır, müəllim diskussiya prosesində düzəlişləri ingilis dilində edir. Dərsin sonunda şagirdlər yazılı işi ispanca yerinə yetirirlər. İkinci dərstdə dillərin təyinatı dəyişir, ingilis dili prosedurlar üçün istifadə edilir, ispan dili isə dinləmə və oxu bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün. (Uilyams, 1994, 1996).

Transdilliləşmə metod və transsavadlılıq yanaşmasının dörd seçilmiş üstünlüyü var. **Birinci:** fənnin daha dərin və tam düşünülməsinə dəstək verir, çünki bu halda dərs materialının oxunulması və dinlənilməsi bir dildə davam etdirilir, yazı və diskussiya isə, - ikinci dildə. Bu isə, bir çox hallarda tək dilliləşmə tədris vəziyyətində nail olma bilmədiyimiz dərs materialının dərk edilməsinə və mənimsənilməsinə nəzərdə tutur. **İkinci:** transdilliləşmə şagirdə yardım edir ki, hətta zəif bildiyi dildə də dil təcrübəsini artırma bilsin. Adi vəziyyətdə şagird çalışır ki, mürəkkəb tapşırıqları güclü olduğu dildə yerinə yetirsin, sadə tapşırıqları isə, - ikinci dildə. Transdilliləşmə yanaşma zamanı şagird bütün tapşırıqları bərabər şəkildə hər iki dildə yerinə yetirir. Bu isə, ona imkan verir ki, zəif dilini də inkişaf etdirə bilsin. Transdilliləşmə hər iki dildə akademik dil bacarıqlarının inkişaf etməsinə də təmin edir və son nəticədə mükəmməl ikidilliləşməyə və ikiqat savada gəlib çatırıq. **Üçüncü:** iki dildən istifadə ailədə və məktəbdə əməkdaşlıq imkanını verir. Bu yanaşma valideynlər üçün şərait

yaradır ki, məktəb həyatına daha çox cəlb olsun və bununla yanaşı, övladına dərs prosesində yardım etsinlər. **Dördüncü:** transdilliləşmə, məsələn, gürcü dili doğma dilləri olan və gürcü dili – ikinci dilləri olan şagirdlərin münasibətlərinə və bir-birləri ilə inteqrasiya proseslərinə dəstək verir. Bundan əlavə, sinifdə hər iki dildən düzgün və strateji istifadə şagirdlər arasında ikinci dilin mənimsənilməsinə və dərs fənninin mükəmməl şəkildə öyrənilməsinə təmin edir (Beyker, 2010, səh. 296).

Dərs fənninin məzmunu və dilin mənimsənilməsinin inteqrasiyası dərs prosesinin əsas məsələlərindən biridir, hansını ki, müəllim yerinə yetirməlidir ki, keçdiyi fənnin gürcü dilində tədrisinə nailiyyətlə keçmək mümkün olsun. Bu, həqiqətən də mürəkkəb problemdir və onun həlli yalnız müəllimlərin əməkdaşlığı nəticəsində mümkündür. Burada ilk növbədə, ikinci dil kimi gürcü dili müəllimi və digər dərs fənlərinin müəllimləri arasında fəal və müntəzəm əməkdaşlıq nəzərdə tutulur.

İkidilliləşmə təhsilə qarşı irəli sürülən başlıca mülahizələrdən biri də odur ki, guya şagirdlər dərs fənnini ikinci dili məhdud şəkildə bildiklərinə görə öyrənmə bilmirlər və onlar dərs fənnini həmin dildə öyrənməlidirlər, hansını hələ ki, mənimsəmə dövründədirlər. Həqiqətən də tədqiqatlar sübut edirlər ki, akademik və mürəkkəb dildən istifadə dərs fənnini

öyrəndikdə tədris dili üzrə çox az biliyə malik olan şagirdlər arasında aşılmaz çətinliklər yaradır. Eləcə də dərslərin məzmununu öyrətməyi təxirə salmaq olmaz. Bu, həmyaşdamları arasında geriləməyə səbəb olur və şagirdlərdə dərslərin oxunması həvəsini azaldır (İyevina, 2009, səh.79). Bundan əlavə, fənn müəllimləri ehtiyat edirlər ki, inteqral dərslərdə dil sənədlərini artırmaq üçün müəyyən vaxt verilən fənn üzrə (riyaziyyatda, fizikada, coğrafiyada və s.) Milli Tədris Planına ziyan dəyə bilər, hansının yerinə yetirilməsi hər fəndə vacibdir...

Tədrisin dili və tədris fənninin məzmununun inteqrallaşdırılması dərslərdə dil sənədlərinin cəlb olunmasını bildirir. İnteqral yanaşma ikinci dil dərsləri və fənn dərsləri arasında körpü yaradır. Bu yanaşmadan istifadə nəticəsində iki müsbət nəticə əldə edilir: ikinci dilin və digər fənn materialının (fənn üzrə məzmunun) mənimsənilməsi.

Müəllim dərslərdə dərslərin materialını şagirdin əqli səviyyəsinə müvafiq olaraq öyrədir, şagird isə dil ibilmə səviyyəsinə əsasən **kommunikasiya fəallıqlarını** seçir; belə ki, dil **tədris fəni** deyil, materialın mənimsənilmə vasitəsinə, alətinə çevrilir.

Dilin və fənnin məzmununun inteqral tədrisi müəllimdən ən əsas bacarıqları inkişaf etdirməyi tələb edir: bu, eyni şəkildə

həm ikinci dil müəlliminə, eləcə də digər fənn müəllimlərinə aiddir:

1. **Müxtəlif informasiya daşıyıcılarından istifadə etmək** ki, ikinci dil materialı müəyyən qədər sadə anlaşılan olsun, müəllim şagirdlərə informasiyanı müxtəlif növ elmi materiallardan istifadə etməklə çətinləşdirməlidir: real əşyalar, cədvəllər, təsvirlər, diaqramlar, eləcə də nümayiş etdirmək, əvvəlcədən oxutdurma və yazı strategiyalarından istifadə etməklə.
2. **Şagirdə yönəlmiş tədris prosesini təşkil etmək** – tədrisin mərkəzində şagird, onun maraqları və ehtiyacları durmalıdır. Şagird fəal obyektidir, müəllimin funksiyasıdır ki, şagirdlərin əməkdaşlığına və hər bir şagirdin bilik əldə etmə prosesinə fəal şəkildə qoşulmasına şərait yaratsın. Müəllim işini elə planlaşdırmalıdır ki, şagirdin mənimsəniləcək materialdan gələcəkdə istifadəsi üçün vacib olan analiz vərdişini inkişaf etdirə bilsin (İyevina, 2010, səh. 82).

İnteqral dərslərin keçirilməsinə ciddi hazırlıq lazımdır: ilk öncə, həm fənn, eləcə də dil məqsədlərini təyin etmək lazımdır. Hər bir fəallıq düşünülməli və planlaşdırılmalıdır – seçilən fəallıqda hər dil – ana dili və ya ikinci dilin funksiyası dəqiqləşdirilməlidir (məsələn, terminləri, sxemləri, əyani vəsaitləri gürcü dilində tərtib edirik, eləcə də sadə göstərişləri

gürcü dilində verirək: “cavab ver”, “dərsi danış”, “tapşırığı yerinə yetir” və s.); nəql etməyə gəldikdə isə (məsələn, şagird tərəfindən tapşırığı yerinə yetirmək), bu mərhələdə şagirdi məcbur etmək lazım deyil ki, bu çətin tapşırığı ikinci dildə yerinə yetirsin.

İnteqral yanaşmanın planlaşdırılması üçün hazırlığın növbəti üsulu faydalıdır: inteqral metodun istifadəsinə başlamazdan öncə fənn müəllimi bilməlidir ki, ikinci dil müəllimi öz dərində hansı üsullardan istifadə edir. Bu informasiyanı əldə etmək üçün müəllimlər bir-birlərinin dərslərində iştirak etməli və sinifdə iş prosesini müşahidə etməlidirlər. Əlbəttə yaxşı olardı ki, fənn və dil müəllimləri əvvəlcədən təlimat əsasında (qeyd etmək istərdik ki, bu istiqamətdə ilk addımlar artıq atılmışdır və Gürcüstanın 40 pilot məktəbində ikidilli məktəb müəllimləri ikidilli tədris metodologiyası və strategiyaları üzrə treninqlər keçmişlər – bu jurnalda N. Şaraşenidzenin məqaləsini izlə: Şaraşenidze, 2010) hazırlıqlı olaydılar.

Dil və digər tədris fənni müəllimləri birlikdə iş zamanı dil çətinliklərini və şagird üçün lazımı bacarıqları təyin etməlidirlər, hansılar uyğun fənn materialını mənimsəmək üçün vacibdir (məsələn, dərsliyi oxumaq bacarığı; çalışma dəftərində tapşırığı yerinə yetirmək bacarığı; başqa-başqa terminin əhəmiyyətini ayırd etmək bacarığı, öz

fikrini söyləmək və əsaslandırmaq bacarığı və s.).

Növbəti addım fənn və dil müəllimlərinin birgə iş prosesində şagirdlərin bu və ya digər materialı (fənn materialı nəzərdə tutulur) öyrəndikdə baş verəcəyi problemləri təyin etməkdir. Məsələn, dərsliyin və ya digər köməkçi mətnlərin leksikasının olduqca mürəkkəb olmasına görə. Belə bir halda, ikinci dilin müəllimi fənn müəlliminə əyani vəsaitlərin hazırlanmasında yardım edir, hansında öyrənilən vacib terminləri istifadə etməklə şagird ikinci dildə biliyini bürüzə verə biləcək, söyləmək istədiyini gürcü dilinə ötürə biləcək sadə dil konstruksiyaları maksimal şəkildə sadə olacaqdır.

Fənn müəllimi öz fənninin tədrisi prosesində ən çox istifadə olan sözlərin siyahısını müəyyən etməlidir. İkinci dil müəllimi ilə əməkdaşlıq nəticəsində bu sözlərin düzgün istifadə olunma bacarığını təmin etmək lazımdır. Əsas sözləri şagirdlərə əvvəlcədən tanımaq çox faydalı ola bilər. Müəllim dərş ərzində elə bir sözlərə xüsusi diqqət yerlə bilər, hansılar ki, şagirdləri düzgün istiqamətdə düşündürə bilər, səbəb-nəticə əlaqəsini tapmaqda və cavab axtarışında yardım edə bilər.

Dəfələrlə söyləndiyi kimi, inteqral dərşin izahatında rəngarəng vizual materiallardan istifadə etmək lazımdır, məsələn, kağız üzərində gürcü dilində yerinə yetirilən lazımı terminləri yapışdırmaq. Bu, əlavə

informasiya müəyyən müddət ərzində vizual material üzərində yeriləşdirilə bilər. Şagirdlərin yeni terminləri öyrəndiklərinə əmin olduqda yapışdırılmış kağızları götürə bilərsiniz. Eləcə də müəllim elə bir vəziyyət yaratmalıdır ki, şagirdlərin yeni terminləri öyrəndiklərinə əmin ola bilsin.

Dərsi planlaşdırdıqda müəllim ən əsas məqsədləri təsvir etməli və müəyyən materialı həmin məqsədlərə uyğun etməlidir ki, münasib olmayan xırdalıqları öyrətməkdən yan keçsin. Fənn müəllimi alternativ dərs kitabları və ya digər material axtara bilər, hansıların izahatı ikinci dilə sahib olma prosesində olan şagirdlərə uyğun olacaqdır. Müəllim eləcə də artıq mövcud olan mətnləri şagirdin dil bilmə səviyyəsinə müvafiq olaraq uyğunlaşdırma bilər; unutmaq lazım deyil ki, yeni mətni tədris etmək üçün ilk növbədə çox asan qavranılan materialı hazırlamaq lazımdır, sonra isə dərslərdə mövzunun tam qavranılmasına qədər yavaş-yavaş dil rəqarəngliyini artırmaq lazımdır.

Dərsin əvvəlində məqsədləri lövhəyə yazmaq və gürcü dilində ucadan oxumaq çox vacibdir (şagirdlər arasında da həmin məqsədləri təkrarlatdırmaq mümkündür). Eləcə də bu dərsin ötən və növbəti dərslərlə sıx əlaqədə olmasını izah etmək yaxşı olardı.

Şagirdlər hər hansı bir işi yerinə yetirməyə başlayana qədər, müəllim onları çalışmanın tam təsviri ilə tanış etməlidir:

yaxşı olardı ki, müəllim həmin təsviri gürcü dilində təqdim etsin, amma nəzərə almaq lazımdır ki, şərtin anlanılması ən əsas komponentdir və ana dilindən istifadənin məhdud edilməsi məqsədəuyğun deyil. Bundan sonra müəllim şagirdlərə imkan verməlidir ki, bu tapşırığı mərhələlərlə yerinə yetirsinlər. Bu üsul xüsusilə də riyaziyyat və digər dəqiq elmlərin çalışmalarını yerinə yetirməkdə əlverişlidir. Şagirdlərin əməkdaşlığı və sinifdə işdə qarşılıqlı əlaqə üçün ön şərti yaratmaq vacibdir. Xüsusilə, müəllimin yalnız mühazirə formatından istifadə etməyi yolverilməzdir – özü çox danışır, şagirdlər isə passiv olurlar; şagirdlərin müstəqil, cütlüklərdə və ya qruplarda işi integral tədris üçün ən yaxşı formadır. Onlar dərsin bütün sahələrinə fəal şəkildə cəlb olunmalıdırlar. Bu halda şagirdlər həm fənn materialını yaxşı mənimsəyəcəklər, eləcə də dil üzrə biliklərini yaxşılaşdıracaqlar. Müəllim süni şəkildə elə bir vəziyyət yaratmalıdır ki, burada şagirdlərə fənnin müvafiq leksikasından istifadə etmək və fənn məzmunu haqqında məsələlər üzrə söhbət aparmaq, eləcə də yazılı şəkildə fikirlərini gürcü dilində bildirmək imkanı veriləcək.

Dilin mənimsənilmə prosesində şagirdlər ünsiyyət zamanı səhvlər buraxırlar. Bu, təbii haldır. İkidilli müəllim əmin olmalıdır ki, şagirdlər informasiyanı başa düşürlər və orfoqrafik və stilistik

aspektlərə çox böyük diqqət yetirməməlidir. Əlbəttə ki, müəllimin özü dəqiq formanı təklif etməlidir, amma ondan düzgün tələffüz etməyi tələb etmək özünü doğrultmur. Dildən düzgün istifadəyə sahib olmaqda əsas rolu bu və ya digər fənn müəllimi deyil, dil müəllimi oynayır.

İnteqral dərsin nailiyyətli nəticəsi üçün düzgün və zövqlə seçilmiş fəallıqların böyük əhəmiyyəti vardır. Şagirdlərə yardım edən fəallıqlar seçin ki, yeni informasiyanı özləri aşkar etsinlər; müəllim şagirdlərə informasiyanın təşkilində yardım edir və yerinə yetiriləcək əməllərin ardıcılığını planlaşdırır. Təbiət istiqamətli və ya sosial elmlər dərslərində böyük nailiyyətlə şagirdlərin layihə metodu ilə öz seçdikləri mövzunu tədqiq etdikləri üsullardan istifadə etmək olar. Müəllim koordinator rolunu da yerinə yetirir, şagird problemi müəyyən edir, onun səbəblərini axtarır, tədqiqatlar və eksperimentlər aparır və problemin həlli yollarını axtarır. Dili bilmə səviyyəsi, fikri aydın şəkildə ifadə etmək bacarığı və layihənin işlənilmə prosesində başqalarının fikrini başa düşmək konkret praktiki əhəmiyyət əldə edir. Bu zaman gürcü dilindən – informasiya toplamaq, göstəricilərin üzərində işləmək, dəlil əldə etmək vasitəsindən istifadə etmək mümkündür.

Tövsiyə olunur ki, müəllim şagirdlər üçün az informasiyanı tapmaq lazım gələn fəallıqlardan istifadə etsin: bu növ

fəallıqlara rol oyunları, vəziyyət üzrə məsələlər, sual-cavablar üzrə çalışmalar, problemlərin həlli aid edilir. Hər şagirdin (sınıfdə və ya qrupda) bir və ya iki informasiyanın parçası var. Bu parçalar çalışmanı yerinə yetirmək üçün vacibdir, amma lazımı informasiyanı bütövlükdə vermək lazım deyil. Şagirdlər birlikdə çalışmalı, informasiya mübadiləsi aparmalıdır. Bu üsulla onların nitq və düşüncə bacarıqlarını inkişaf etdirmək və dil səviyyəsini yaxşılaşdırmaq olar.

Bu növ dərslərdə “sözlər torunu” (semantic xebing) istifadə etmək çox effektiv olur. “Tor” bir çox hallarda həm yazıdan əvvəlki fəallıq kimi istifadə edilir; eləcə də bu, mövzunun müzakirəsindən və ya oxunmasından əvvəl çox yaxşı çalışmadır. O, şagirdlərə fikirlərini toplamaqda və informasiyanı yerbəyer etməkdə yardım edir. Şagirdlər (müəllimlərin yardımı ilə və ya onun xaricində) ilk növbədə, tarixləri, terminləri, anlayışları ardıcıl olmayaraq yaza bilər və yalnız bundan sonra toru tərtib edə bilirlər və ya elə başdanca belə başlaya bilirlər, assosiasiya və fikirlər cədvəllərini tərtib etməklə (İyevina, 2009, səh.93).

Sonra şagirdlər “tor”-dan müvafiq mövzu üzrə söhbət və ya yazı zamanı istifadə edə bilirlər. Bu, sadalanan kateqoriyaların istifadəsində, fikrin nəql formasında yardım edəcəkdir. Mövzunun mənimsənilmə prosesində dinləmə fəallıqlarına xüsusi

diqqət yetirilməlidir: mövzunun müvafiq materialını dinləmək şagirdlərə imkan verir ki, mövzunu dərinlən anlamağa hazır olsunlar. Bunu təmin etmək üçün şagirdlərə hər hansı bir mahnı, şeir və ya qısa hekayə təklif edə bilərik və bununla motivasiya yaranar ki, qısa olaraq bu məsələ ətrafında söhbət etsinlər.

İnteqral tədris prosesində konkret fəallığı və ya dərsi qiymətləndirmək kifayət qədər mürəkkəb məsələdir; burada müəllim üçün əlavə problem yaradan bir problem yaranır: bu zaman şagird bu və ya digər

tapşırığı yerinə yetirə bilmir, bu isə fənn məzmununun ətraflı mənimsənilməməsi və ya dil səriştələrinin səviyyəsinə görə ayırd edilməlidir...

Bu problem həqiqətən də vacibdir və müəllim bir sıra qiymətləndirmə fəallıqlarından istifadə etməlidir ki, dəqiq diaqnoz qoyulsun, səbəbi müəyyən olunsun ki, məqsədə nail olmaq prosesində niyə maneələr yarandı.

Bu, ayrıca məsələdir və xüsusi təhlil tələb edir.

İstifadə olunan ədəbiyyat:

Beyker, 2010 – K. Beyker, İkidilli təhsil və bilinqvizmin əsasları; Tbilisi, “Saimedo”, 2010-cu il

İyevina, 2009 – E. İyevina, Fənnin məzmunu və tədris dilinin mənimsənilməsi inteqral dərstdə; ikidilli təhsil; stolüstü kitab müəllimlər üçün; Tbilisi, “Saimedo”, 2009-cu il

Uilyams, 1994 – WILLIAMS, Cen, 1994, Arfarniad o Ddulliau Dysgu ac Addysgu yng Nghyd-destun Addysg Uwchradd Ddwyethong. Unpublish PhD thesis. Bangor: University of Wales.

Uilyams, 1996 – WILLIAMS, Cen, 1996, Secondary education: Teaching in the bilingual situation. In C.

WILLIAMS, G. LEWIS & C. BAKER (eds), The Language Policy: Taking Stock. Llangefni (Wales): CAI.

Şaraşenidze, 2010 – N. Şaraşenidze, İntermədəni və ikidilli təhsil metodları və strategiyaları üzrə treninqlər, “İkidilli Təhsil” jurnalı, Tbilisi, “Saimedo”, 2010-cu il, N1.